

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فقه ۲

سطح ۲

درس ۲۹

استاد: حجت الاسلام والمسلمین امینی

آموزشیار: آقای جمالی

شواهد فراوانی در تاریخ به چشم می‌خورد که روزه در میان یهود و مسیحیت و اقوام و ملت‌های دیگر نیز بوده است. آنان به هنگام مواجهه با غم و اندوه و توبه و طلب خوشنودی خداوند، روزه می‌گرفتند تا با این کار در پیشگاه او اظهار عجز و تواضع نموده و به گناهان خود اعتراف کنند. از انجیل استفاده می‌شود که حضرت مسیح (ع) چهل شبانه روز، روزه داشته است. قرآن کریم به صراحت بیان می‌کند: این فریضه الهی، در امت‌های پیشین نیز واجب بوده است.

روزه ابعاد گوناگون و تأثیرات مفیدی بر وجود انسان دارد. مهم‌ترین این آثار عبارت است از:

۱- روزه روح انسان را لطیف، اراده او را قوی و غریزه‌هایش را تعدیل می‌کند.

۲- موجب برقراری مساوات میان فقیر و غنی است.

۳- اثرات بهداشتی و درمانی فراوان دارد، لذا رسول خدا (ص) فرمود: «صوموا تصحوا» یعنی روزه بگیرید تا سالم شوید.

روزه عبادت است و انسان باید برای انجام فرمان خداوند، از اذان صبح تا مغرب کاری که روزه را باطل می‌کند، انجام ندهد.

کتاب روزه مشتمل بر چهار بحث است: مفطرات صوم، شرایط صحت روزه، احکام روزه و اعتکاف که در این درس به مفطرات صوم و استدلال آن پرداخته می‌شود.

متن عربى

مفطرات الصوم

الصوم هو الإمساك قربة عن المفطرات التالية:

١- الأكل والشرب بلا فرق بين المعتاد وغيره، ولا بين الطريق المعتاد وغيره، ولا بين القليل والكثير.

ولا يجوز إبتلاع ما يخرج من الصدر أو ينزل من الرأس إذا وصل إلى فضاء الفم.

ولا بأس باستعمال الإبرة أو القطرة في الأذن ونحوها. وكذا بلع ما تجمّع من البصاق في الفم.

٢- الجماع قبلاً أو دبراً، فاعلاً أو مفعولاً.

ولو قصد الجماع وشك في الدخول أو بلوغ مقدار الحشفه وجب القضاء دون الكفارة.

٣- إنزال المنى بعد تهيئة الأسباب المؤدية له. أما إذا نزل بلا قصد فلا شيء.

٤- تعمّد البقاء على الجنابة حتى يطلع الفجر.

٥- الكذب على الله سبحانه أو رسوله صلى الله عليه وآله أو أحد المعصومين عليهم السلام فى رأى كثير.

٦- إيصال الغبار إلى الحلق فى رأى.

٧- رمس الرأس فى الماء.

٨- الاحتقان بالمائع.

٩- تعمّد القىء.

والمستند فى ذلك:

١- أما اعتبار القربة فى الصوم شرعاً بالرغم من عدم اعتبارها فيه لغة، فإن ارتكاز المتشعبة الذى لا يحتمل وصوله من غير الشرع.

ويمكن التمسك بما دلّ على بناء الإسلام على خمسة: الصلاة والزكاة والحج والصوم والولاية (١)، فإنه لا يحتمل بناء الإسلام على أمر غير قربى.

٢- وأما اعتبار كونه من المفطرات الخاصة، فلقتضاء ارتكاز المتشعبة بذلك، مضافاً إلى الأدلة الدالة على مفطرية ذلك بعد ضمّ البراءة عن مفطرية غيرها إليها.

٣- وأما مفطرية الأكل والشرب، فلقلوله تعالى: «وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الأسود من الفجر ثم أتموا الصيام إلى الليل» (٢) وصحيفة محمد بن مسلم: «سمعت أبا جعفر عليهم السلام يقول: لا يضرّ الصائم ما صنع إذا اجتنب ثلاث خصال: الطعام والشرب، والنساء، والإرتماس فى الماء» (١) وغيرها.

٤- وأما التعميم للمعتاد وغيره، فهو إما لأنّ حذف المتعلق يدلّ على العموم أو للإطلاق. وأما التعميم من لناحيين الأخيرتين، فللإطلاق.

صوم

روزه یعنی انسان قربه الی الله از چیزهایی که روزه را باطل می کند اجتناب کند.

مفطرات^۱ روزه

روزه دار^۲ باید قربه الی الله از ۹ چیز اجتناب کند:

۱- خوردن و آشامیدن: روزه دار باید از خوردن و آشامیدن اجتناب کند.

چند نکته:

اول: در خوردن و آشامیدن فرقی بین این که آن چیز عادتاً مورد اکل و شرب قرار می گیرد و یا این که عادتاً مورد اکل و شرب قرار نمی گیرد نیست، مانند خوردن خاک.

دوم: فرقی نمی کند که مجرای خوردن و آشامیدن از راه دهان باشد و یا از غیر آن باشد، مانند: شیلنگی که به بدن متصل است.

سوم: در خوردن و آشامیدن فرقی بین کم و زیاد نیست، و همین که عنوان اکل و شرب تعمداً صدق کند روزه باطل می شود.

چهارم: اخلاط سر و سینه اگر در فضای دهان بیاید و آن ها را فرو ببرد روزه باطل می شود.

پنجم: آمپول یا قطره ای که در چشم یا گوش می ریزند، باعث ابطال روزه نمی شود.

ششم: فرو بردن آب دهان که در فضای دهان جمع شده است، حتی اگر مدتی از آن بگذرد، روزه را باطل نمی کند.

۲-جماع

چند نکته:

اول: عمل مقاربت خواه از قُبُل باشد و یا از دُبُر باشد، روزه را باطل می کند.

دوم: عمل جماع، روزه شخص را (چه فاعل باشد و یا مفعول، مرد باشد و یا زن) باطل می کند.^۳

سوم: اگر کسی قصد جماع داشته باشد ولی شک کند که آیا دخول صورت گرفته یا نه، و یا دخول صورت گرفته باشد و شک کند که آیا به مقدار حشفه داخل شده است یا نه، روزه اش باطل می شود. و قضا بر او واجب است اما کفاره ندارد.

۳-انزال منی

۱. به کارهایی که روزه را باطل می کند «مفطرات روزه» می گویند.

۲. شرایط وجوب روزه: ۱. بلوغ: لذا بر بچه روزه واجب نیست. ۲. عقل: لذا بر دیوانه و آدم بی هوش، روزه واجب نیست، چون از هر دو عقل زایل شده است. و تکلیف بر آن ها قبیح است. ۳. حیض نبودن زن. ۴. نفاس نبودن زن. ۵. مسافر نبودن.

۳. جماع، با مرد باشد یا زن، با انسان باشد یا حیوان، در قبل باشد یا دبر، با زنده باشد یا مرده، با صغیر باشد یا کبیر، روزه دار جماع کند یا با او جماع شود، که اگر عمدی باشد، روزه را باطل می کند، اگر چه منی هم بیرون نیاید، و اگر از روی فراموشی یا اجباری که او را بی اراده کند، جماع انجام گیرد، روزه باطل نمی شود ولی اگر با اکراه (و وادار شدن به زور) جماع کند، روزه او باطل می شود. تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۱، ص: ۵۱۳.

اگر انسان مقدمات خروج منی را فراهم کند و بعد منی از او خارج شود، روزه اش باطل می شود. ولی اگر قصد انزال منی نداشته باشد و ناخواسته منی از او خارج شود، چون انزال منی در این جا صدق نمی کند، روزه او نیز باطل نیست.

-باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح عمداً

اگر کسی تا اذان صبح عمداً در حالت جنابت باقی بماند و غسل نکند، روزه اش باطل می شود.^۱

۵- دروغ بستن به خداوند و معصومین علیها السلام.

بنابر قول بسیاری از فقها در نسبت دروغ بستن، فرقی بین خداوند و پیامبر و حضرات معصومین علیها السلام نیست و اگر دروغی را به آنها نسبت دهد روزه اش باطل می شود.^۲

۶- رساندن غبار غلیظ به حلق.

اگر کسی غبار غلیظی را به حلق برساند به نظر بسیاری از فقها روزه اش باطل است.

۷- فرو بردن سر به زیر آب.

اگر کسی تمام سر خود را زیر آب فرو ببرد، روزه اش باطل می شود، خواه یکدفعه باشد یا به تدریج.

۸- شیاف.

انجام عمل شیاف با مایعات، روزه را باطل می کند.

۹- قی کردن.

اگر کسی عمداً قی (استفراغ) کند روزه اش باطل می شود.

تطبیق

مفطرات الصوم

الصوم هو الإمساك قربة عن المفطرات التالية:

۱. همانطور که بقای بر جنابت عمداً، روزه را باطل می کند همچنین بقاء بر حیض و نفاس تا طلوع سپیده صبح نیز روزه را باطل می کند، پس اگر قبل از سپیده پاک شوند، باید غسل و یا تیمم نمایند و اگر عمداً تیمم و غسل نکنند، روزه آنها باطل می شود. تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۱، ص: ۵۱۵.

۲. دروغ بستن عمدی به خدای تعالی و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ائمه (علیهم السلام) بنابر اقوا و همچنین است (دروغ بستن به) سایر پیامبران و اوصیاء (علیهم السلام) بنابر احتیاط (واجب)، و فرق نیست بین اینکه دروغ مربوط به دین باشد یا دنیا، با گفتن باشد یا نوشتن یا اشاره کردن و کنایه و مانند آن از چیزهایی که دروغ بستن بر ایشان، بر آن صدق می کند. بنابراین اگر کسی از او بپرسد: آیا پیامبر (صلی الله علیه و آله) چنین سخنی فرموده؟ و او با اشاره بگوید: آری،- در جایی که باید بگوید نه- یا بگوید: نه، به جای آری، روزه اش باطل می شود، و همچنین اگر سخن راستی را از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خبر دهد، سپس بگوید: خبری را که از پیغمبر نقل کردم، دروغ است، یا در شب خبری را به دروغ از پیامبر نقل کند سپس در روز بگوید: آنچه را دیشب گفتم، راست است، روزه او باطل است و بنابر احتیاط (واجب) بین دروغ بستن بر آنان در گفته هایشان و غیر گفته هایشان فرقی نیست، مثل اینکه به دروغ خبر دهد که چنین کاری انجام داده یا چنین بوده اند. ولی اگر جداً نخواهد از آنان خبر دهد، بلکه در مقام شوخی یا لغوگویی باشد، بنابر اقوا روزه او باطل نمی شود. تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۱، ص: ۵۱۷.

۱- الأكل والشرب بلفرق بين المعتاد وغيره، ولا بين الطريق المعتاد وغيره، ولا بين القليل والكثير. ولا يجوز إبتلاع ما يخرج من الصدر أو ينزل من الرأس إذا وصل إلى فضاء الفم. ولا بأس باستعمال الإبرة أو القطرة في الأذن ونحوها. وكذا بلع ما تجتمع من البصاق في الفم. باطل كنده‌های روزه

روزه این است که انسان قریه‌ی الی الله از چیزهایی که روزه را باطل می‌کند اجتناب کند. که عبارتند از: خوردن و آشامیدن، بدون این‌که فرقی بین خوردنی‌ها و آشامیدنی‌های رایج و یا غیر رایج باشد. و همچنین فرقی بین مجرای طبیعی خوردن و آشامیدن با مجرای غیر طبیعی آن نیست و فرقی بین کم خوردن و یا زیاد خوردن نیست.

و جایز نیست اخلاطی که از سینه و سر خارج می‌شود و در فضای دهان می‌آید را فرو ببرد.^۱ و مانعی برای استعمال آمپول و یا قطره‌ای که در گوش و مانند آن می‌ریزند نیست. و همچنین بلعیدن بزاق جمع شده در فضای دهان، اشکال ندارد.

۲- الجماع قُبلاً أو دبراً، فاعلاً أو مفعولاً.

ولو قصد الجماع و شك في الدخول أو بلوغ مقدار الحشفه وجب القضاء دون الكفارة.

جماع خواه در قبل باشد و یا دبر، فاعل باشد و یا مفعول

اگر قصد جماع کند و شک کند در دخول، یا این‌که در دخول مقدار حشفه شک کند، در این صورت قضای روزه واجب است اما کفاره ندارد.

۳- إنزال المنى^۲ بعد تهيئة الأسباب المؤدية له. أما إذا نزل بلا قصد فلا شيء.

بیرون آمدن منی بعد از این‌که اسباب و عللی که موجب انزال می‌شود را آماده کرده باشد. اما اگر بدون این‌که قصد انزال داشته باشد منی بیرون بیاید، روزه باطل نیست.

۱. با فرو بردن آب دهان که در دهان جمع شده، هر چند به خاطر یادآوری چیزی که باعث آن است، باشد، روزه باطل نمی‌شود و همچنین است فرو بردن اخلاطی که به فضای دهان نرسیده، و بنابر اقوا بین آنچه از سر فروود آید و یا از سینه بیرون آید فرقی نیست، ولی آنچه به فضای دهان رسیده، بنابر احتیاط (واجب) باید آن را فرو نبرد، و اگر اخلاط از دهان بیرون آید و بعد آن را فرو برد، روزه‌اش باطل می‌شود و همچنین است، آب دهان، بلکه اگر سنگریزه‌ای در دهانش باشد و آن را بیرون آورد و رطوبتی از آب دهان به آن باشد، و بعد دوباره آن را به دهان برگرداند و آن رطوبت را فرو برد، یا خیطاط، نخعی را با آب دهان مرطوب کند (و آن را بیرون آورد) و بعد دوباره به دهان برگرداند و رطوبت آن را فرو برد یا آنکه شخص مسواک کند و مسواک را که رطوبت دارد بیرون آورد و دوباره به دهان برده و رطوبت آن را فرو برد، و ... روزه‌اش باطل می‌شود. تحریر الوسيلة - ترجمه، ج ۱، ص: ۵۲۳.

۲. بیرون آوردن منی به استمناء، لمس کردن، بوسیدن، تفخیز و مانند آن، از کارهایی که مقصود او از آن کارها بیرون آمدن منی باشد، بلکه اگر قصد هم نکرده باشد، ولی معمولاً با این کاری که انجام داده منی از او خارج می‌شود، روزه را باطل می‌کند، اما اگر بدون انجام کاری که باعث بیرون آمدن منی باشد، و حتی بدون انجام کاری که معمولاً باعث بیرون آمدن منی از او می‌شود بدون قصد، منی از او خارج شود، روزه را باطل نمی‌کند.

۴- تعمُّد البقاء على الجنابة حتى يطلع الفجر^۱.

اگر کسی عمداً تا طلوع فجر بر جنابت باقی بماند نیز روزه اش باطل است.

۵- الكذب على الله سبحانه أو رسوله صلى الله عليه وآله أو أحد المعصومين عليهم السلام في رأى كثير.

دروغ بستن به خداوند سبحان یا پیامبرش یا یکی از معصومین علیهم السلام بنا بر رأى بسیاری از فقها، باعث ابطال روزه می شود^۲.

۶- إيصال الغبار إلى الحلق في رأى.

بعضی از فقها گفته اند رساندن غبار به حلق باعث ابطال روزه می شود.

۷- رمس الرأس في الماء.

فرو بردن سر در آب، روزه را باطل می کند.

۸- الاحتقان بالماء.

شیاف با مایعات نیز روزه را باطل می کند.

۹- تعمُّد القىء.

استفراغ عمدی کردن نیز روزه را باطل می کند.

SCO۱=۱۳:۱۴

FG۱

۱- خوردن و آشامیدن ۲- جماع ۳- انزال منی ۴- باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح عمداً ۵- دروغ بستن به خداوند و معصومین علیها السلام ۶- رساندن غبار غلیظ به حلق ۷- فرو بردن سر به زیر آب ۸- قی کردن ۹- استعمال شیاف	}	FG۱ مفطرات روزه
---	---	--

۱. کسی که وسیله غسل و تیمم ندارد (فاقد الطهورین) اگر تا اذان صبح بر جنابت یا حیض و نفاس باقی بماند، روزه اش صحیح است. البته روزه ای که بقاء بر جنابت اگر چه غیر عمدی باشد، آن را باطل می کند، مانند قضای ماه رمضان، ظاهر آن است که از فاقد الطهورین هم باطل است. تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۱، ص: ۵۱۶.

۲. اگر قصد راست گفتن داشت، و بعد دروغ از کار درآمد، ضرری ندارد و همچنین است اگر قصد دروغ بستن داشت و بعد راست از کار درآمد (که ضرری به روزه اش نمی رساند) گرچه بداند که دروغ بستن روزه را باطل می کند.

بین این که دروغ ساخته خود او باشد یا دیگران فرقی نیستل اینکه مطلب دروغی در بعضی کتابهای تاریخ یا حدیث آمده باشد، و روزه دار به عنوان خبر دادن به آن مطلب آن را نقل کند. ولی اگر به صورت خبر دادن از کتابی یا شخصی باشد، روزه را باطل نمی کند.

مستندات مسائل ذکر شده

در مسأله اول در روزه قصد قربت لحاظ شده بود^۱، در حالی که در لغت که همان امساک از مفطرات است قصد قربت لازم نیست. دو دلیل برای این امر اقامه شده است:

دلیل اول: سیره متشرعه است. یعنی این که در ذهن تمام متشرعه در طول تاریخ این بوده که روزه را به قصد قربت می گیرند.

اما منشأ این فکر متشرعه یا حمل به لهو و لعب بوده که هیچ منشأ و دلیلی ندارد و یا دلیلش این است که از معصومین علیهم السلام شنیده باشند.

دلیل دوم: در تعداد زیادی از روایات است که اسلام بر پنج پایه استوار شده است: ۱- نماز ۲- زکات ۳- حج ۴- روزه ۵- ولایت؛ لذا احتمال نمی دهیم که اسلام بنا شده باشد بر امری که قصد قربت در آن نباشد، بنابراین روزه نیز مانند سایر موارد در آن قصد قربت لازم است.

مسأله دوم: و اما در مورد این که روزه امساک از مفطرات نه گانه قربۀ الی الله است، نه موارد دیگر، دو دلیل اقامه می شود:

دلیل اول: سیره متشرعه است. یعنی این که در طول تاریخ متشرعه فقط امساک کردن از این موارد نه گانه را روزه می دانسته اند، لذا معلوم می شود که علمشان مستند به معصومین علیهم السلام است.

دلیل دوم: در احادیث معصومین علیهم السلام یا در آیاتی از قرآن فقط این موارد نه گانه ذکر شده است، لذا نسبت به بقیۀ موارد که مشکوک هستیم اصل برائت جاری کرده و می گوئیم اجتناب از آنها لازم نیست.

تطبیق

۱- أما اعتبار القربۀ فی الصوم شرعاً بالرغم من عدم اعتبارها فيه لغۀ، فلا يرتكاز المتشرعۀ الذی لایحتمل وصوله من غیر الشرع.

ویمکن التمسک بما دلّ علی بناء الإسلام علی خمسۀ: الصلاة والزکاء والحج والصوم والولاية^۲، فإنه لایحتمل بناء الإسلام علی أمر غیر قریبی.

اما این که شرعاً قصد قربت در روزه معتبر است با این که در لغت قصد قربت معتبر نیست به دلیل ذهنیت و علمی است که متشرعه دارد و احتمال نمی دهیم این علم از غیر شرع و معصومین علیهم السلام به آنها رسیده باشد.

۱. در روزه نیت شرط است؛ یعنی باید به قصد قربت آن عبادت مخصوصی را که در شرع معین شده قصد کند و بر خودداری از چیزهایی که روزه را باطل می کند تصمیم بگیرد و لازم نیست، همه مبطلات را جدا جدا بداند. بنابراین اگر نیت کند که از تمامی مبطلات خودداری نماید و مبطل بودن بعضی چیزها را نداند یا گمان کند مبطل نیست- مانند احتقان- ولی انجام ندهد روزه اش صحیح است و همچنین اگر خودداری از چیزهایی را نیت کند که می داند مبطلات هم در میان آنها است بنابر اقوا صحیح است و در نیت روزه بعد از قصد قربت و اخلاص به جز تعیین روزه ای که می خواهد امر آن را اطاعت کند چیز دیگری لازم نیست. تحریر الوسیلة - ترجمه؛ ج ۱، ص: ۵۰۷.

۲. وسائل الشیعة؛ باب ۱ من أبواب مقدمة العبادات.

و می‌توان به روایاتی که دلالت دارند بر بنا شدن اسلام بر پنج چیز که عبارتند از: نماز، زکات، حج، روزه و ولایت تمسک کرد، بنابراین احتمال نمی‌رود که اسلام بنا شده باشد بر امری که قصد قربت در آن نشده باشد.

۲- و اما اعتبار کونه من المفطرات الخاصة، فلقضاء ارتكاز المتشرعة بذلك، مضافاً إلى الأدلة الدالة على مفطريه ذلك بعد ضم البراءة عن مفطرية غيرها إليها.

و اما امساک از چیزهای خاص است؛ زیرا در طول تاریخ اسلام، در ذهن متشرعه فقط اجتناب از این موارد بوده است. همچنین ادله‌ای که دلالت بر مفطر بودن آن موارد خاص دارند بعد از ضمیمه شدن اصل برائت از مفطر بودن غیر این موارد.

Sc.۲=۲۰:۱۸

FG۲

دلایل لحاظ قصد } ۱- سیره متشرعه FG۲
قربت در روزه } ۲- بر طبق روایات، اسلام بر امری که قصد قربت در آن لحاظ نشده باشد بنا نمی‌شود

دلایل امساک از مفطرات نه گانه فقط } ۱- سیره متشرعه
} ۲- در احادیث و آیات قران فقط این موارد ذکر شده است.

مسأله سوم: به دلیل آیه قرآن و روایات، اولین چیزی که روزه‌دار باید بعد از طلوع فجر از آن اجتناب کند خوردن و آشامیدن است.

بنابرایه: «وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الأسود من الفجر ثم أتموا الصيام إلى الليل» به محض این که تبیین حاصل شد و طلوع فجر مشاهده شد باید از خوردن و آشامیدن اجتناب کرد^۱.

همچنین روایت داریم که به روزه‌ شخص روزه‌دار چیزی ضرر نمی‌رساند بجز خوردن و آشامیدن، زنان و فرو بردن سر در آب.

بنابراین خوردن و آشامیدن جزء چیزهایی است که شخص روزه‌دار باید از آن‌ها اجتناب کند.

در ابطال روزه بین خوردن چیزهایی که عادت داریم و متعارف است؛ مانند غذاها و آنچه عادت نداریم و غیر متعارف است؛ مانند خاک فرقی نیست. زیرا در بلاغت یکی از چیزهایی که حذف مفعول یا متعلق بر آن دلالت می‌کند، دلالت بر عمومیت است، اگر مثلاً بگوییم «إن الله يغفر» و مفعول را حذف کنیم، این حذف دلالت بر عمومیت تمام گناهان دارد. در مبحث روزه هم متعلق اکل و شرب (که همان تعییت خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها است) حذف شده است، بنابراین قاعده بلاغت دلالت بر عمومیت اکل و شرب می‌کند.

۱. روزه‌دار از چند چیز باید خودداری کند: اول و دوم: خوردن و آشامیدن، چه چیز معمول باشد، مانند نان و آب، یا غیر معمول باشد، مانند سنگریزه و شیره درختان هر چند که خیلی کم باشند مانند یک دهم دانه (گندم) یا یک دهم قطره (آب). تحریر الوسيلة - ترجمه، ج ۱، ص: ۵۱۳.

همچنین از اطلاق روایات استفاده می‌شود که منظور مطلق خوردن و آشامیدن است و فرقی بین متعارف و غیر متعارف نیست^۱. و بین کم خوردن و زیاد خوردن نیز فرقی وجود ندارد و در هر دو صورت، خوردن، باعث ابطال روزه می‌شود، خواه عمل خوردن از طریق مجرای عادی باشد؛ مانند دهان و یا مجرای غیر عادی؛ مانند شیلنگی که به بدن متصل است. در تمامی این موارد وقتی عنوان خوردن و آشامیدن صدق کند، سبب باطل شدن روزه می‌شود.

تطبیق

۳- و أما مفطريه الأكل والشرب، فلقوله تعالى: «وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الأسود من الفجر ثم أتموا الصيام إلى الليل» و صحیحه محمد بن مسلم: «سمعت أبا جعفر عليه السلام يقول: لا يضر الصائم ما صنع إذا اجتنب ثلاث خصال: الطعام والشرب، والنساء، والإرتماس في الماء»^۲ و غیرها.

و اما این که خوردن و آشامیدن روزه را باطل می‌کنند دلیلش قول خداوند متعال است که می‌فرماید: «بخورید و بیاشامید تا طلوع فجر پس روزه را تا شب ادامه دهید»^۳. و صحیحه محمد بن مسلم است - که می‌گوید: از امام محمد باقر علیه السلام شنیدم که فرمودند: ضرر نمی‌رساند به روزه‌دار آنچه که انجام بدهد تا زمانی که دوری کند از چند چیز: خوردن و آشامیدن، زنان، و فرو بردن سر در آب - و غیر این روایت.

۴- و أما التعميم للمعتاد وغيره، فهو أما لأن حذف المتعلق يدل على العموم أو للاطلاق.

و أما التعميم من الناحيتين الأخيرتين، فللاطلاق.

و اما این که عمومیت دادیم که خوردن او چه متعارف باشد و یا غیر متعارف باشد، به این دلیل است که حذف متعلق دلالت بر عمومیت می‌کند. و یا به دلیل اطلاق است.

و اما این که حکم را عمومیت دادیم از دو جهت اخیر، به دلیل اطلاقی است که در ادله وجود دارد.

Sc۰۳=۲۷:۲۸

۱- کم یا زیاد خوردن غذا موجب ابطال روزه می‌شود. FG۳
 ۲- خوردن چیزهای غیر متعارف نیز موجب ابطال روزه می‌شود. FG۳
 ۳- خوردن و آشامیدن از طریق مجاری غیر متعارف نیز باعث ابطال روزه می‌شود

۱. معیار در خوردن و آشامیدن، صدق آن است (که عرفاً به آن خوردن یا آشامیدن گفته شود) اگر چه به طرز غیر متعارف باشند، پس اگر آب را از راه بینی به درون (شکم) خود برساند، آشامیدن صدق می‌کند، اگر چه به طرز غیر متعارف است. تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۱، ص: ۵۱۳.

۲. وسائل الشیعه: باب امن أبواب ما یمسک عنه الصائم، حدیث ۱.

۳. البقرة: ۱۸۷.

چکیده

- ۱- روزه‌دار باید قریه‌ الی الله از ۹ چیز اجتناب کند: خوردن و آشامیدن، جماع، انزال منی، باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح عمداً، دروغ بستن به خداوند و معصومین علیها السلام، رساندن غبار غلیظ به حلق، فرو بردن سر به زیر آب، شیاف، قی کردن.
- ۲- در روزه قصد قربت لحاظ شده است به دو دلیل: سیره مشرعه و بنا شدن اسلام بر اموری که قصد قربت در آن لحاظ شده باشد.
- ۳- روزه امساک از مفطرات نه گانه قریه‌ الی الله است، نه موارد دیگر. به دو دلیل: سیره مشرعه و این که در احادیث معصومین علیهم السلام یا در آیاتی از قرآن فقط این موارد نه گانه ذکر شده است.
- ۴- به دلیل آیه قرآن و روایات روزه دار باید به محض طلوع فجر از خوردن و آشامیدن اجتناب نماید.
- ۵- از اطلاق روایات استفاده می‌شود که منظور مطلق خوردن و آشامیدن است و فرقی بین متعارف و غیر متعارف نیست و بین کم خوردن و زیاد خوردن نیز فرقی وجود ندارد.